

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΠΑΤΡΩΝ
UNIVERSITY OF PATRAS

ΑΝΟΙΚΤΑ ακαδημαϊκά
μαθήματα ΠΠ

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ: ΠΛΑΤΩΝ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ

Διάλεξη 06

Πρώτο επεισόδιο (161b-162d): Τρίτος ορισμός της σωφροσύνης (τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν) και η ανασκευή του - Η πρώτη ουτοπία (161d10-162a2): Κοινωνία αυτάρκων παραγωγών - Πρώτο ιντερλούδιο (162c-d): Ο Κριτίας οργισμένος

Νικόλαος Γ. Χαραλαμπόπουλος
Τμήμα Φιλολογίας

Σκοποί ενότητας

Σκοπός της έκτης διάλεξης είναι η παρουσίαση του τρίτου ορισμού της σωφροσύνης και η ανασκευή του από τον Σωκράτη. Επίσης, επιδιώκεται η κατανόηση της πρώτης ουτοπίας (161d10-162a2): Κοινωνία αυτόρκων παραγωγών.

Περιεχόμενα ενότητας

1. Πρώτο επεισόδιο (161b-162d):

- Τρίτος ορισμός της σωφροσύνης (*τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν*).
- Η ανασκευή του.

2. Η πρώτη ουτοπία (161d10-162a2): Κοινωνία αυτάρκων παραγωγών.

3. Πρώτο ιντερλούδιο (162c-d): Ο Κριτίας οργισμένος.

Περιγραφή μαθήματος

Στο πρώτο μέρος της έκτης διάλεξης παρουσιάζεται ο τρίτος ορισμός της σωφροσύνης (161b-162d). Μέσα από την ολιστική ανάγνωση του αρχαίου κειμένου οι φοιτητές θα κατανοήσουν την επιχειρηματολογία πάνω στην οποία στηρίζεται η ανασκευή του τρίτου ορισμού από τον Σωκράτη. Το δεύτερο μέρος της διάλεξης (161d10-162a2) εστιάζει στην πρώτη ουτοπία: την κοινωνία αυτάρκων παραγωγών. Το μάθημα ολοκληρώνεται με το σχολιασμό της οργισμένης αντίδρασης του Κριτία.

Ο πρώτος και ο δεύτερος ορισμός

- Ο πρώτος ορισμός της σωφροσύνης αφορούσε μια εξωτερική εκδήλωση, ενώ ο δεύτερος ορισμός μια εσωτερική διανοητική κατάσταση.
- Ο Χαρμίδης έχει ήδη φανερώσει την εγκράτεια που είναι κατάλληλη για ένα νέο άνδρα: κοκκίνισε, όταν ρωτήθηκε για τη δική του σωφροσύνη.
- Ο δεύτερος ορισμός του, που αφορά τους όρους της ντροπής ή της εγκράτειας, αποτελεί μια ορθή ανάγνωση στο τι θεωρεί αυτός ως σωφροσύνη.

Ο τρίτος ορισμός της σωφροσύνης και η ανασκευή του

- Ο Χαρμίδης τώρα επικαλείται κάτι που άκουσε για τη σωφροσύνη: σωφροσύνη είναι «να κάνει κάποιος ό, τι τον αφορά» (161b), ή αλλιώς «να κάνει κανείς τα δικά του».
- Το θράσος σίγουρα είναι ελάττωμα, και το να «κοιτάξεις τη δουλειά σου» χάρισμα, όπως είναι και η διακριτικότητα.
- Ο Σωκράτης ισχυρίζεται ότι ο ορισμός αυτός είναι τόσο ασαφής που μοιάζει με αίνιγμα, καθώς είναι προφανές πως κάποιος μπορεί να κάνει κάτι καλό και ωφέλιμο με το να βοηθάει τον συνάνθρωπό του ή να του προσφέρει υπηρεσίες, δηλαδή το αντίθετο του «να κάνει τα δικά του».

Ο τρίτος ορισμός της σωφροσύνης και η ανασκευή του

- Θα ήταν παράλογο να πούμε ότι θα έπρεπε ο καθένας να παράγει μόνος του τα προϊόντα που χρειάζεται και ότι κάτι διαφορετικό θα ήταν βλαβερό για το άτομο ή την κοινωνία.
- Το επιχείρημα του Σωκράτους (161d 1-162a 9) κατά του τρίτου ορισμού εκφράζει την κοινωνική και πολιτική διάσταση της παραδοσιακής αρετής.
- Άρα δεν μπορεί να γίνει αποδεκτός ούτε αυτός ο ορισμός, ο οποίος στην πραγματικότητα προέρχεται από τον Κριτία.
- Αυτός είναι που παρεμβαίνει τώρα στη συζήτηση, λέγοντας ότι εννοούσε κάτι άλλο.

Η είσοδος του Κριτία στη συζήτηση

- Η είσοδος του Κριτία στη συζήτηση είναι ένα ευφυές τέχνασμα, εφόσον γίνεται φανερό ότι αυτός είναι ο εμπνευστής του τρίτου ορισμού.
- Ο Κριτίας εμφανίζεται τώρα για να υπερασπιστεί τα λεγόμενά του.
- Αυτός θα παραμείνει ως συνομιλητής του Σωκράτους μέχρι το τέλος του διαλόγου.
- Η συζήτηση με τον Κριτία αρχίζει με ένα σοφιστικό λογοπαίγνιο από την πλευρά του αναφορικά με τη διαφορά ανάμεσα στο «πράττειν» και «ποιεῖν».

Πλάτων, Χαρμίδης (161b-162d)

Πρώτο επεισόδιο (161b)

οὐκ ἄρα σωφροσύνη ἂν εἴη αἰδώς, εἶπερ τὸ μὲν ἀγαθὸν [161b] τυγχάνει ὄν, αἰδώς δὲ [μὴ] οὐδὲν μᾶλλον ἀγαθὸν ἢ καὶ κακόν.

ἀλλ' ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοῦτο μὲν ὀρθῶς λέγεσθαι: τόδε δὲ σκέψαι τί σοι δοκεῖ εἶναι περὶ σωφροσύνης. ἄρτι γὰρ ἀνεμνήσθην--ὃ ἤδη του ἤκουσα λέγοντος-- ὅτι σωφροσύνη ἂν εἴη τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν. σκόπει οὖν τοῦτο εἰ ὀρθῶς σοι δοκεῖ λέγειν ὁ λέγων.

Πρώτο επεισόδιο (161c)

καὶ ἐγώ, ὦ μιαιρέ, ἔφην, Κριτίου τοῦδε ἀκήκοας αὐτὸ ἢ [161c]
ἄλλου του τῶν σοφῶν.

ἔοικεν, ἔφη ὁ Κριτίας, ἄλλου: οὐ γὰρ δὴ ἐμοῦ γε.

ἀλλὰ τί διαφέρει, ἦ δ' ὅς, ὁ Χαρμίδης, ὦ Σώκρατες, ὅτου
ἤκουσα;

οὐδέν, ἦν δ' ἐγώ: πάντως γὰρ οὐ τοῦτο σκεπτέον, ὅστις αὐτὸ
εἶπεν, ἀλλὰ πότερον ἀληθὲς λέγεται ἢ οὐ.

νῦν ὀρθῶς λέγεις, ἦ δ' ὅς.

νῆ Δία, ἦν δ' ἐγώ. ἀλλ' εἰ καὶ εὐρήσομεν αὐτὸ ὅπη γε ἔχει,
θαυμάζοιμ' ἄν: αἰνίγματι γὰρ τινι ἔοικεν.

ὅτι δὴ τί γε; ἔφη.

Πρώτο επεισόδιο (161d)

[161d] ὅτι οὐ δήπου, ἦν δ' ἐγώ, ἦ τὰ ῥήματα ἐφθέγγετο ταύτη καὶ ἐνόει, λέγων σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν. ἦ σὺ οὐδὲν ἡγήῃ πράττειν τὸν γραμματιστὴν ὅταν γράφῃ ἢ ἀναγιγνώσκῃ;

ἔγωγε, ἡγοῦμαι μὲν οὖν, ἔφη.

δοκεῖ οὖν σοι τὸ αὐτοῦ ὄνομα μόνον γράφειν ὁ γραμματιστὴς καὶ ἀναγιγνώσκειν ἢ ὑμᾶς τοὺς παῖδας διδάσκειν, ἢ οὐδὲν ἦττον τὰ τῶν ἐχθρῶν ἐγράφετε ἢ τὰ ὑμέτερα καὶ τὰ τῶν φίλων ὀνόματα;

οὐδὲν ἦττον.

Πρώτο επεισόδιο (161e)

ἢ οὖν ἐπολυπραγμονεῖτε καὶ οὐκ ἐσωφρονεῖτε τοῦτο [161e]δρῶντες;
οὐδαμῶς.

καὶ μὴν οὐ τὰ ὑμέτερά γε αὐτῶν ἐπράττετε, εἴπερ τὸ γράφειν
πράττειν τί ἐστὶν καὶ τὸ ἀναγιγνώσκειν.

ἀλλὰ μὴν ἔστιν.

καὶ γὰρ τὸ ἰᾶσθαι, ᾧ ἑταῖρε, καὶ τὸ οἰκοδομεῖν καὶ τὸ ὑφαίνειν καὶ τὸ
ἠτινιοῦν τέχνη ὀτιοῦν τῶν τέχνης ἔργων ἀπεργάζεσθαι πράττειν
δήπου τί ἐστὶν.

πάνυ γε.

τί οὖν;

Πρώτο επεισόδιο (162a)

ἦν δ' ἐγώ, δοκεῖ ἄν σοι πόλις εὖ οἰκεῖσθαι ὑπὸ τούτου τοῦ νόμου τοῦ κελεύοντος τὸ ἑαυτοῦ ἰμάτιον ἕκαστον ὑφαίνειν καὶ πλύνειν, καὶ ὑποδήματα σκυτοτομεῖν, καὶ λήκυθον καὶ στλεγγίδα καὶ τᾶλλα πάντα κατὰ τὸν αὐτὸν λόγον, [162a] τῶν μὲν ἀλλοτριῶν μὴ ἄπτεσθαι, τὰ δὲ ἑαυτοῦ ἕκαστον ἐργάζεσθαι τε καὶ πράττειν;

οὐκ ἔμοιγε δοκεῖ, ἦ δ' ὅς.

ἀλλὰ μέντοι, ἔφην ἐγώ, σωφρόνως γε οἰκοῦσα εὖ ἄν οἰκοῖτο.

πῶς δ' οὐκ; ἔφη.

οὐκ ἄρα, ἦν δ' ἐγώ, τὸ τὰ τοιαῦτά τε καὶ οὕτω τὰ αὐτοῦ πράττειν σωφροσύνη ἄν εἴη.

οὐ φαίνεται.

Πρώτο επεισόδιο (162b)

ἠνίττετο ἄρα, ὡς ἔοικεν, ὅπερ ἄρτι ἐγὼ ἔλεγον, ὁ λέγων τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν σωφροσύνην εἶναι: οὐ γάρ που οὕτω [162b] γε ἦν εὐήθης. ἢ τινος ἠλιθίου ἤκουσας τουτὶ λέγοντος, ὦ Χαρμίδη;

ἦκιστά γε, ἔφη, ἐπεὶ τοι καὶ πάννυ ἐδόκει σοφὸς εἶναι.

παντὸς τοίνυν μᾶλλον, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, αἴνιγμα αὐτὸ προύβαλεν, ὡς ὄν χαλεπὸν τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν γνῶναι ὅτι ποτε ἔστιν.

ἴσως, ἔφη.

τί οὖν ἂν εἴη ποτὲ τὸ τὰ αὐτοῦ πράττειν; ἔχεις εἰπεῖν;

οὐκ οἶδα μὰ Δία ἔγωγε, ἦ δ' ὅς: ἀλλ' ἴσως οὐδὲν κωλύει μηδὲ τὸν λέγοντα μηδὲν εἰδέναι ὅτι ἐνόει. καὶ ἅμα ταῦτα λέγων ὑπεγέλα τε καὶ εἰς τὸν Κριτίαν ἀπέβλεπεν.

Πρώτο ιντερλούδιο (162c)

[162c] καὶ ὁ Κριτίας δῆλος μὲν ἦν καὶ πάλαι ἀγωνιῶν καὶ φιλοτίμως πρὸς τε τὸν Χαρμίδην καὶ πρὸς τοὺς παρόντας ἔχων, μόγις δ' ἑαυτὸν ἐν τῷ πρόσθεν κατέχων τότε οὐχ οἷός τε ἐγένετο: δοκεῖ γάρ μοι παντὸς μᾶλλον ἀληθὲς εἶναι, ὃ ἐγὼ ὑπέλαβον, τοῦ Κριτίου ἀκηκοέναι τὸν Χαρμίδην ταύτην τὴν ἀπόκρισιν περὶ τῆς σωφροσύνης.

Πρώτο ιντερλούδιο (162d)

ὁ μὲν οὖν Χαρμίδης βουλόμενος μὴ αὐτὸς ὑπέχειν λόγον ἀλλ' ἐκεῖνον τῆς ἀποκρίσεως, [162d] ὑπεκίνει αὐτὸν ἐκεῖνον, καὶ ἐνεδεικνυτο ὡς ἐξεληλεγμένος εἶη: ὁ δ' οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ μοι ἔδοξεν ὀργισθῆναι αὐτῷ ὥσπερ ποιητῆς ὑποκριτῆ κακῶς διατιθέντι τὰ ἑαυτοῦ ποιήματα. ὥστ' ἐμβλέψας αὐτῷ εἶπεν, οὕτως οἶει, ὦ Χαρμίδη, εἰ σὺ μὴ οἴσθα ὅτι ποτ' ἐνόει ὅς ἔφη σωφροσύνην εἶναι τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν, οὐδὲ δὴ ἐκεῖνον εἰδέναι; ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἔφην ἐγώ, Κριτία, τοῦτον μὲν οὐδὲν [162e] θαυμαστὸν ἀγνοεῖν τηλικούτον ὄντα: σὲ δέ που εἰκὸς εἰδέναι καὶ ἡλικίας ἔνεκα καὶ ἐπιμελείας.

Πηγή αρχαίου κειμένου

Πηγή για το αρχαίο κείμενο: *Βικιθήκη*

<https://el.wikisource.org/wiki/%CE%A7%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%AF%CE%B4%CE%B7%CF%82>

Τέλος Ενότητας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Πανεπιστήμιο Πατρών, Νικόλαος Γ. Χαραλαμπίδης, Τίτλος μαθήματος: «Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία: Πλάτων και η Θεωρία των Ιδεών. Διάλεξη 06 Πρώτο επεισόδιο (161b-162d): Τρίτος ορισμός της σωφροσύνης (*τὸ τὰ ἑαυτοῦ πράττειν*) και η ανασκευή του - Η πρώτη ουτοπία (161d10-162a2): Κοινωνία αὐτάρκων παραγωγών - Πρώτο ιντερλούδιο (162c-d): Ο Κριτίας οργισμένος».

Έκδοση: 1.0. Πάτρα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<https://eclass.upatras.gr/courses/LIT1905/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Πατρών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

